

[*contin. a pag. 71**] nostro saeculo profecto non minori sollicitudine a concionatoribus tractanda, vix quidquam magis accuratum, theologicum, grave litteris consignatum existat.

Quodsi cuiquam paulo severiora videntur, quae Lainius de facilitate committendi peccata mortalia per fucum et ornatum excessivum docet, (et revera non singula, quae de gravitate culpae affirmat, sine clausulis hodieum ab auctoribus admittuntur), ille sequentia etiam considerare non omittat.

Tunc temporis, „in hoc corrupto saeculo“ ait Lainius, et „praesertim in quibusdam corruptioribus civitatibus“ (n. 10 pag. 471) singulares prorsus excessus in adhibendo ornatu committebantur. Ex novo orbe ante pauca decennia invento opes effluebant in urbes alioquin ditissimas et nobilium familiarum flore frequentissimas. Nova simul genera fuci, cerussae, purpurissi, stibii, aliorumque sive ad faciei sive ad vestium cultum attentium invehabantur. Non mirum certo, si pompam mundanam nimium nutritam fuisse indeque natum, luxuriae incrementum omnino lugendum, audimus a scriptoribus coaevis plurimis. Eas autem urbes praesertim haec calamitas invasit, quae ad coronam hispanicam pertinebant et portus opportunitate mercatoribus facilis patebant. Porro non alienum a verosimili est, Lainium in huiusmodi urbe de materia in nostro opusculo tractata in suggesto egisse, ex. gr. quum Panormi (quae urbs cum regno Siciliarum Hispaniae regi subdita erat) per longiore tempus a. 1549 et 1550 apostolico labori insudavit, semper, ut constat, nobilioribus familiis hispanis prae aliis prodesse sollicitus. Et forsitan huc referendum est, quod in opusculo num. 25 pag. 489 de „majoribus nostris“ loquitur (Hispanos, ut ex sequentibus constat, intelligens), qui „distinctionem inter divites vel nobiles et mediocres servaverint, quin apostolorum praecepta“ contra tortos crines aut aurum aut margaritas vel vestem pretiosam (I Tim. 2, 9. 10) transgrederentur.¹

¹ Cf. ea quae paulo antea in eadem pagina de Indis occidentilibus scribit.

Praeterea ipse Lainius advertit, praecepta apostolica commemorata non prohibere sub mortali ornatum, „si intentio ornantis se et fucantis non sit alios allicere ad peccatum mortale, nec excessus sit tantus, ut sit contra Dei, vel sui, vel proximi charitatem, nec affectio sit tanta, ut in eo ornatu vel fucis constituatur ultimus finis.“ (n. 6 pag. 468.) Quibus similia postea repetit, ubi ait, id quod de mortali peccato docuerat, „de universo abusu vel aliqua magna ejus parte“ intelligendum esse; „nec enim semper peccatum mortale putarem abuti alienis capillis, vel anellis, vel chirothecis excedentis pretii et similibus;“ e contra ubi de mortali culpa egerat supponebat (atque hoc quidem clarius et distinctius nonnumquam fieri debebat), aut ornatum esse notabiliter contra caritatem, „quia expensas caritati contrarias inducat, aut utentem impudicam se ostendere, aut alium mortaliter scandalizare.“ (n. 22 pag. 485.)

In aperto est, vehementer erratum esse, qui zelo male intellecto abreptus, ea quae Lainius de rebus excessum in ornatu signantibus affirmat, simpliciter ad nostra tempora transferre vellet, ubi huiusmodi res vel communes jam factae sunt vel certo non ita magno pretio habentur.

Textum juxta duo exemplaria manuscripta, aliud codicis vetustioris D, aliud recentioris E (tom. I. p. 27*), quantum potuimus purum genuinumque prelo mandavimus; alterutrum autem exemplar mendis defoedatum erat. Codex E in inferiore parte primae paginae hanc notam ostendit: „Domus societatis Jesu s. Fidelis cat. inscr.“; ad eandem ergo domum pertinebat, cuius erat quadragesimalis Lainii a Zaccaria commemoratum (supra tom. I. p. 29*).

8. Documenta ad bene interpretandam scripturam sacram. In hisce documentis non agitur de hermeneuticis regulis pro scientifica interpretatione scripturae statuendis; Lainius potius iis, qui lectiones sacras, prouti hodieum in ecclesiis Italiae habentur, de argumentis bibliicis instituturi erant, adjuvamentum quoddam conferre voluit, summis tantum legibus, ad quas attendere debebant, clare

et ordinate exhibitis. Eae autem „lectiones“ (p. 500), in quibus sacra eloquia auditoribus elucidanda esse hic supponit, extra ecclesiam ordinario celebratae videntur, quum p. 504 dictationem adhibendam commendat, quae scripto excipi possit. Tota instructio, etsi brevissima sit, magna cum utilitate tam ad studia biblica methodice et pie colenda, quam ad fructuose elaborandas conciones applicari poterit. De exemplari manuscripto vide tom. I. p. 27*.

9. Monita pro concionatoribus. Magis directe ad formandos concionatores ea spectant, quae in isto longiori opusculo proponuntur. Quamquam etiam hoc loco falleretur, qui completam vel accuratius elaboratam instructionem deprehendere cogitaret. Instructio quidem est multa et plane utilissima monita complectens, et ex delectu consiliorum, quae novo concionatori hic praebentur, atque ex modo eadem confirmandi exemplisque illustrandi apparet auctor in illa arte ipse versatissimus simulque facilitate summa in docendis aliis polleus; attamen delectus monitorum non idem est atque systematica doctrina, quae a scriptore nostro non intenditur; sicuti etiam exercitatio simplex per exempla non idem praestare poterit, quod methodus ex causis internis deducta et postea exemplis illustrata.

Post scopum eloquentiae sacrae, qui in lucrandis animis reponitur, brevissime indicatum, Lainius n. 3 pag. 507 de mediis a concionatore adhibendis exponere incipit; atque I^o quidem loco de necessaria unione cum Deo monita ferventia proponit. („Flagret concionator divino amore ac vehementissime flagret“.)

Deinde II. de officio triplici docendi, movendi et delectandi auditores agit, quo neglecto sacer orator nunquam ad scopum suum pertinere possit. Doceat vera, doceat utilia, doceat prudenter (n. 7. 8. 9). Moveat auditores, affectus convenientes in iis excitando; id quod efficiet, si prece multa naturam, quae apta sit ad commovendos alios, adjuvat (n. 10. 11), si bonis argumentis rem suam evincit (n. 12), et si apta pronuntiatione ac vocis moderatione utitur

(n. 14—19). Delectet auditores, sed non profano modo (n. 20), verum optima ac decora proferendo; unde nova vel saltem novo modo vetera dicat (n. 21) et similitudini- bus atque auctoritatibus sermonem ornet (n. 22. 23).

Post haec Lainius III. inculcat usum amplificationum aptarum. („Quos ipse, ait, modos amplificationum in mea diuturna dicendi exercitatione inveni, proponam paucis, quibus lector, si visum fuerit, utatur.“ n. 24 p. 524). Tribus autem generibus amplificationum ope exemplorum expositis (n. 24—33), gressum facit IV° ad praecipuum de „textura ipsius sermonis“, atque hoc loco quattuor formas „texendi sermonem“ de pericopa evangelica occurrente producit (n. 34—40). Denique V^o in fine materias percurrit, de quibus frequentius in pulpito sacro tractandum sit, easque ad duodecim classes revocat (n. 41).

Quae adjuncta cernitur „epitome munerum concionatoris“ ex Possevino desumpta respondet quodammodo tabellae de scholari christiano instituendo, quam superius pag. 72* ex manuscripto codice D retulimus.

Ex duobus exemplaribus manuscriptis, altero hispanico idiomate, italico altero exarato (cf. infra pag. 506 not. et tom. I. pag. 28*), quae ad versionem latinam *Monitorum* comparandam praesto fuerunt, italicum conscriptum est recenti aetate continetque versionem minus accuratam, repetitionibus frequentibus et phrasibus omnino sensu carentibus deformatam. Hispanicum e contra exemplar, quod sine dubio originalem linguam habet¹, etsi non belle consignatum est, tamen valde accurate textum ipsum praebere videtur. Titulus autem exemplaris hispanici is est: „Estos son unos avisos para los que comienzan a predicar. Del P. Lainez.“

10. Ex lectionibus de oratione. Appendicis instar toti operi subnectimus aliqua fragmenta ex lectionibus sacris a Lainio publice coram populo habitis. Plures

¹ Quae infra pag. 539 s. de mancipiorum institutione inveniuntur, ea potius regionem hispanicae dominationi sublitam quam aliam supponunt.

series ejusmodi lectionum exstant in manuscriptis collicibus, ad quos accessus nobis patuit, easque infra recensuimus.

Genus harum orationum sacrarum quod attinet, id ex usu hodie in Italia vigente satis notum fuerit. In lectionibus concionator non adeo ad affectum excitandum et voluntatem movendam tendit, quam ad intellectum auditorum instruendum; quin tamen illo modo dicendum sit, finem non demum esse practicum et ad mores rite componendos dirigi. Plerumque nunc temporis aliquis liber s. scripturae aut selecta quaedam ejusdem capita in sic dictis lectionibus e pulpito sacro explicantur.

Lainius potius themata moralia delegisse videtur. In his autem evolvendis mira quadam arte praecepta vitae christianae accommodata ad diversarum classium homines explicabat, omnibus adhibitis maxima cum varietate adimiculis, ex revelatione et ex lumine naturali, ex historia et ex patrum doctrina, ex experientia quotidiana et ex profunda ratiocinatione. Adeo ut in hisce lectionibus suis boni oratoris sacri, quem in praecedentibus *Monitis* delineavit, partes omnes ipse adimplevisse merito censendus sit. Sane, ut unum tantum innuamus, quam clare simul atque amoene, quam ad captum rudissimi cujusque et simul ad eruditionem litteris exculturum in iis speciminibus, quae praebemus, paucissimis loquitur ex. gr. pag. 547. 551. 557. 559.

Lectiones nullas, ut videtur, ab eo accepimus, quae eadem forma, qua pronuntiatæ sunt, scriptis perhibentur. Potius loco expolitarum dictionum habemus tantum plus minus extensa schemata, ab auditoribus inter ipsas lectiones excepta, tametsi ea schemata non raro ipsas integras phrases omnesque amplificationes ab oratore adhibitas referant. Auditores vero, et non Lainium ea scripsisse, quoad lectiones nostras De oratione inde patet, quod concionibus ipsis intermixtae sunt relationes historicae, ex. gr. hujusmodi: „In medio lectionis exhortatus est populum ad eleemosynam, dicens“ etc. (infra p. 552!). Plu-

¹ Idem confirmatur inde, quod quo loco decima nona lectio De oratione sequi debebat. legitur: „Non reperitur apud aliquem.“ (Cod. F

rimum autem iterum plane verbotenus referri, nulli dubium esse potest, qui attentius vividum sermonem adhibitum in nonnullis partibus, quae fere colloquia quaedam sunt cum auditoribus, inspexerit (vide ex. gr. p. 558 s.).¹

Romae nostrae lectiones habitae sunt. Id tum admonitio mox citata (v. notam) de eleemosynis pro domo male nuptarum erogandis, tum ii omnes loci ostendunt, quibus in binis lectionibus 20. et 21. a nobis editis aut Romanos aperte alloquitur aut de rebus romanis, de curia papali et de aulicis tractat. (O Romani, non intelligitis illud? etc. pag. 551).

Praeter eas vero exhortationes, quas Lainius ad populum ipsum atque ad laicos praesentes dirigit, alias profert, quae tantum sacerdotibus dictae esse possunt. Unde concludere fas est, notabilem eorum numerum in templo adfuisse. Iis solis exempli gratia commendat, quae infra pag. 545 de modo recitandi orationes, quae coram fidelibus legi debent, proponit, itemque quae p. 559 habet contra clericos, qui preces privatas majori cum devotione peragere solent, quam orationes breviarii ex officio suo sibi impositas.

fol. 158 a.) — In simili lacuna tractatus De tribulatione loco lectionis nonae notantur haec verba: „Concio nona fuit de incarnatione Jesu Christi.“

¹ Bina exempla p. 558 adducta pertinent ad sic dictas commendationes, quas hodie in Itali concionatoribus in certis solemnioribus orationibus interjicere solent inter partem primam longiorem et secundam brevioram. Frequenter Lainius (quod hoc loco plerumque usu venit) ad eleemosynam dandam auditoribus hortatur. Sic in lectione 22. De oratione coenobium male nuptarum a s. Ignatio Romae fundatum, sequentibus verbis adjuvandum commendat:

„Vi raccomando il monasterio de sancta Maria, dove, come sapete, stanno quelle donne, che havendo marito andarano male. Queste non possono andare alle Convertite, perchè in quel loco son monache. . . . È stato necessario costituire questo altro loco, et è necessario per tutto, ma molto più in Roma, dove meno deveria essere, per esser città sacerdotale. . . . Son più de sessanta et hanno gran bisogno. Non li mancate delle vostre limosine, in grosso chi può, et chi non può molto, dia poco, et Dio lo accetterà per molto, se lo faranno con gran amore.“ (Cod. F fol. 168a.)

Quod ad tempus harum lectionum De oratione spectat, annus quidem nullus notatur, sed tantum certae conciones in titulis suis diem certum praefixum habent; nempe 4. habita dicitur in die ss. Simonis et Judae 28. Octobris; 7. habita est 14. Novembris; 9.: die s. Catharinae V. 25. Novembris; 11.: die s. Andreae Ap. 30. Nov.; 12.: Dominica 2. Adventus; 13.: die Conceptionis B. V. M. 8. Decembris; 14.: in vigilia s. Luciae 12. Decembris; 15.: Dominica 4. Adventus; 16.: in die beati Thomae Ap. 21. Dec.; 17.: die s. Stephani 26. Dec.; 18.: Dominica tertia Januarii; 24.: in festo Purificationis B. V. M. 2. Februarii; 29.: Dominica Quinquagesima 20. Februarii; 30.: in die s. Matthiae Apostoli 24. Februarii. Jam vero ex penultima temporis nota concludi potest, anno 1558 istam concionem habitam fuisse; nam eo anno Quinquagesima in dictam diem 20. Februarii incidit, eodemque anno Lainius, ut aliunde notum est, Romae morabatur. Ergo lectiones De oratione coeperunt auctumno anni 1557 et per hiemem totam versus tempus vernum sequentis anni protractae sunt.

In ipso lectionum initio ab oratore edocemur, quomodo totum tractatum dividat, quidque in singulis ejus partibus principalibus comprehendere volerit. Dicit enim in primae lectionis exordio, se velle 1. declarare, quid sit oratio, 2. quanti pretii sit oratio, 3°. quomodo a nobis institui debeat, 4° quae media conducant, ut quis semper melius orationis artem calleat atque exerceat; 5. demum exempla se allaturum esse promittit, quae quomodo orandum sit, factis ipsis edoceant (pag. 556).

Lectiones universim triginta De oratione in codice nostro sistuntur.

Ex iis lectiones 20. et 21., quas ex tota serie selectas infra edidimus, ad secundam partem totius hujus tractatus pertinent. Quam partem concionator in 22. lectione tandem terminat, in reliquis octo de tertia parte, eaque non integra, acturus. Tractatus enim incompletus remansit,

concionatore non de omnibus, quae in partitione proponit, agente.¹

Lectiones De oratione in codice F (vide tom. I. p. 23*) ultimum et satis amplum locum obtinent (a fol. 65 ad 204). Fere omnes italico sermone conceptae sunt. Scriptae existant in caractere minimo, sed diligenti et venusto.

Idem codex, qui lectiones De oratione praebet, continet etiam aliam seriem 27 lectionum sub titulo: Tractatus de tribulatione R. P. Lainez. Quarum lectionum materiam auctor in prima lectione sequentibus verbis magis distincte annuntiat:

„Habiamo da cominciare con la gratia del Signore a parlare delle tribulationi. Circa la qual materia consideraremo cinque cose.

1° Vederemo, che cosa è tribulatione.

2° Quanti modi di tribulatione se trovano, per le quali Dio ci vuole provar.

3° Le cause perchè Dio ce le manda, quale e quante sono.

¹ Quomodo partis tertiae saltem membra aliqua in lectionibus 23. ad 30. tractantur, id Lainius ipse in hisce duobus locis clare effert:

„Adesso con la gratia del Signore“, ita ait in exordio lectionis 23. (Cod. F fol. 171a), „trattaremo del modo, col quale haviamo a fare questa oratione, et lo ridurremo a tre punti, a tre capi. Il 1. sarà, quanti modi sono de oratione; il 2., quante parte ha la oratione; il 3., che conditione si ricercano a far bona oratione. Prima vedaremo, quanti modi siano de oratione; et sarà bellissima divisione, perchè la oratione può esser hor buona, hor cattiva; hor vocale, hor mentale; hor petitoria, hor laudatoria; hor privata, hor publica; et hor è necessaria, cioè per obligo, hora voluntaria.“

Lectionem autem 30. sic incipit (fol. 199b): „Trattavamo delle divisioni della oratione, che eran cinque. Già ne havemo viste quattro con l'ajuto del Signore. Diremo della ultima, la quale è, che tra le orationi alcune sono de obligo, alcune non son de obligo, ma senza obligo. Et 1° vedaremo, qual sia de obligo et qual sia voluntaria; 2° vedaremo quella che è di obligo, per qual lege è di obligo; et 3° et ultimo consideraremo, qual di queste due sorte di oratione piace più a Dio. Et con questo ponaremo fine a questo ragionamento per hora.“ — Eadem lectio quomodo finiatur, videat lector infra pag. 558.

4º Mostraremo l'effetti di quelle, se sono buoni o cattivi;

5º et ultimo vederemo li rimedii contro di quelle.⁴

Initio lectionis 13. orator ait, ex hisce quinque capitibus quattuor modo absoluta esse seque ad quintum transire. De hoc quinto capite autem, i. e. de mediis ad bene persistendum in tribulationibus, non aliter agit quam exponendo latissime locum s. Pauli ad Ephesios c. VI. v. 11 ss.: „Induite vos armaturam Dei“ etc. Ita ex. gr. in lectione 14. de „galea salutis“, quae sit spes christiana, tractat; in 15. de „lorica iustitiae“, quam expressionem ad justitiam junctam amori applicat. Monito autem apostoli eodem loco dicentis: „State succincti lumbos vestros“, adnectit exhortationes de castitate, quas usque ad lectionem 20. protrahit. Lectio 21. de patientia agit, lectiones 22. ad 25. de caligis spiritualibus i. e. de exemplis bonis et de contemptu mundi, lectio 25. de verbo Dei, lectio 26. de vigilantia, lectio 27. et ultima de eucharistia.

Prima lectio annum, diem et locum affixos ostendit, quibus pronuntiata est, videlicet: „Die veneris post cineres, 25. Februarii 1558 Romae“. Unde manifestum fit, eas lectiones immediate post tractatum „De oratione“ superius consideratum habitas esse. Frequentius etiam penes alias lectiones De tribulatione dies signantur, in quos singulae incidebant; quorum ultimus tempore is est, qui supra lectionem 23. occurrit: „In die Pentecostes.“

Calamitatum omne genus illo anno 1558 incipiente urbem aeternam invasit; id quod etiam in quibusdam locis lectionum De oratione a nobis editis innuitur (pag. 558). Profecto ex hac tristi conditione temporum praesertim Lainius, animo proficiendi Romanis tam spiritualiter quam corporaliter compulsus, occasionem sumpsit ad dietam materiam De tribulatione in pulpito sacro tam ample tractandam.

Quae auditores nonnulli (vel forsitan unus quispiam) ex iis lectionibus De tribulatione scripto exceperat, ea hic usque ad lectionem 15. italice, sicuti dicta erant,

redduntur, ab lectione autem 16. in latinam linguam translata sunt.

Aliarum lectionum ab auctore habitaram vestigia offeruntur in exordio primae lectionis De oratione. Ex eo enim apparet, Lainium immediate tractatui De oratione praemisisse alios duos tractatus, videlicet De audiendo verbo Dei et De sanctissima communione. In eo ordine seligendo secutus erat, ut ipse ait, locum s. Lucae in Actibus apostolorum (2. 42) „Erant autem perseverantes in doctrina apostolorum et communicatione fractionis panis et orationibus.“ (Vide infra p. 555.)

Probabiliter, quae alio loco nominavimus scripta Lainii, De regno Dei et de obedientia, eidem ordini lectionum sacrarum accensenda sunt. (tom. I. p. 29*, 30*.)

Tractatus alius lectiones sacras exhibens inscribitur „Breve trattato della cognitione di se stesso composto per il R. P. Jac. Lay.“¹ In codice archivi societatis Jesu a nobis littera G insignito (tom. I. p. 28) asservatur. Valde male scriptus est et insuper humiditate obscuratus. Opusculum satis amplum, scil. 147 folia (8º), explet; italica lingua totum conscriptum est.

Quid auctor in eo tractandum assumpserit, id e more suo jam initio clare enuntiat. Tractatus enim ab his verbis incipit: „Tutto questo trattato della cognitione di noi stessi ridurremo in quattro capi. Nel 1º diremo, a che intendiamo trattare della cognitione di se stesso. Nel 2º diremo dell' eccellenza, utilità et necessità di questa cognitione di se stesso. Nel 3º diremo, quante parti ha questa cognitione di se stesso et quali siano. Nel 4º diremo dell' utilità di ciascheduna parte per se.“ Post priora duo puncta brevius expedita tertio exponendo fol. 13. hanc divisionem praemittit: „A tre parti possiamo ridurre la dottrina tutta della cognitione di se stesso. 1º Conoscere

¹ Manus posterior adjunxit post Lay: „mez secondo generale della compagnia di Gesu“. Praeterea haec nota codici praefixa est: „Collegii Laurentiani societatis Jesu.“

l'huomo secondo che fu creato al principio dall' onnipotente Iddio, cioè conoscere l'huomo instituto dal signor Dio in principio. 2° Conoscere l'huomo destituito da Dio per il peccato della sua disubediensa. 3° Conoscere l'huomo restituito da Dio per la gratia con li meriti della passione di Cristo nostro signore. . . . Adesso parlaremo della prima parte, cioè della cognitione del huomo prima (?) che peccasse, creato et instituito da Dio; et così intraremo nel quarto capo o membro della nostra prima divisione, che era parlare di ciascheduna parte della cognitione di se stesso in particolare. [Ergo quartum caput cum hoc tertio coincidit.] Tre cose diremo sopra questa prima parte postposta della cognitione del huomo creato ed instituito da Dio al principio, 1° della natura sua, 2° della rettitudine sua, della giustizia originale, 3° della adozione sua. " Qua parte finita ad secundam quidem partem hujus tertii (et quarti) puncti transgreditur fol. 59, sed fere de miseris hujus vitae tantum et de morte usque ad finem opusculi agit; ita ut etiam de tertia parte nihil in hoc tractatu contineatur. Tempus siquidem defuisse videtur, ut singula, prout desideraverat, auditoribus explicaret.

Quamquam tractatus in lectione divisus non est, tamen non desunt vestigia in ipso modo res proponendi, quae hoc opusculum non proprie ad legendum sed ad usum concionum scriptum esse ab Lainio, aut ab aliis ex concionibus ejus exceptum, suadet.

Diversas conciones quadragesimales „P. Jacobi Lainez“ italico idiomate conceptas continet codex bibliothecae aulicae Monachiensis (sign. Ital. 359; catal. tom. VII. p. 132 n. 717) a fol. 176 usque ad finem, scilicet ad fol. 234 b. Codex iste saeculi XVII. olim ad bibliothecam collegii Monachiensis societatis Jesu pertinebat (supra t. I. p. 29* n. 31 et 38). Primo loco ibi invenitur concio „de jejunio quadragesimali“, quae in eo versatur, ut intentionem Spiritus sancti et ecclesiae in ordinando jejunio quadragesimali exponat. Sequuntur quinque conciones hoc ordine: de elemosyna, de confessione, de communione

(habita, ut videtur, dominica Palmarum), de verbo divino, de oratione et indulgentiis. Qui ordo arbitrarie et falso a scriptoribus inductus est; nam quum Lainius in singulis concionibus explicare sibi proposuerit „occupationem vel exercitium quoddam, quod frequentare debeat christianus tempore quadragesimae“ (ita in concione de orat. et indulg. fol. 225), diserte tertium exercitium vocat orationem (ibid.), quartum autem distributionem elemosynae (de elem. fol. 185), quintum confessionem (de conf. fol. 196) et sextum communionem; alibi autem ab eodem insuper comperimus, ut primum exercitium se numerasse jejunium et ut secundum auditionem verbi divini (cf. exordium de conf. fol. 196). Juxta hunc ordinem ergo conciones disponendae erunt.

Jam quod ad concionem de oratione et indulgentiis attinet, ut solum de ista pauca referamus, initio ejusdem ait: „Quia alias de oratione in genere longius locuti sumus, nunc de specie quadam orationis, videlicet de oratione, quae fit ad stationes, agemus; et ad hanc melius declarandum tractabimus etiam de stationibus et de indulgentiis. Quattuor ergo quaestiones exponemus: 1° Quid sit statio et quid stationis indulgentia; 2° quid sit antiquius, statio aut indulgentia; 3° quis fructus sit stationis, quis indulgentiae; 4° qualem in iis, qui veniunt ad stationes, Deus dispositionem requirat ad hoc, ut indulgentias stationum consequantur.“

Ex quibus verbis etiam sequitur, has conciones quadragesimales Romae habitas fuisse, ubi devotio stationum largissimis indulgentiis ditatarum hodieum frequentatur; sequitur item, eas habitas fuisse post nostras lectiones De oratione, quae a. 1558 terminatae sunt.¹

¹ Sicuti eae lectiones De oratione supponuntur paulo ante habitae, ita in concione de communione innuitur, coram iisdem auditoribus concionatorem diutius tractavisse de communione; tractatus Lainii de communione, quae in annum 1557 incidisse videntur, supra pag. 83* commemoravimus.